

מפעל דף היומי בעיון

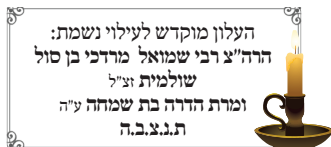
סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרוייקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שעתיים ליבו חפץ | כולל שישי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן ערוך אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות וההוגים | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקדים ואברכים עמלי תורה

יום א' כ' סיון-שבת כ"ו סיון תשפ"ב

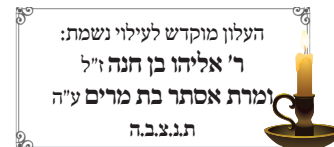

העלון מוקדש לעילוי נשמת: הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול שולמית זצ"ל ומרת הדרה בת שמחה ע"ה ת.נ.צ.ב.ה

מסכת ימות ק"ג-ק"י

שבוע פרשת קורח

העלון מוקדש לעילוי נשמת: ר' אליהו בן חנה ז"ל ומרת אסתר בת מרים ע"ה ת.נ.צ.ב.ה

והחולצת מן הסומא חליצתה כשרה...

כתבו התוס' [ד"ה והחולצת] "וא"ת מהיכא ס"ד למעוטי סומא, וי"ל מדכתיב לעיני הזקנים, וה"א דה"ה לפני יבם, א"נ משום דכתיב וירקה בפניו דהוי כמו לעיניו קמ"ל דלא"עכ"ל.

והרמב"ם [הל' יבום וחליצה פ"ד ה"ח] כתב "... סומא אינו חולץ שנאמר וירקה בפניו ואין זה רואה הרוק". והראב"ד כתב עליו "והוא שיש שם אחר שיחלוץ", ומבואר מדברי הראב"ד שאין זה לעיכובא בדיעבד, אלא שאם יש אחר שיחלוץ צריך שהאחר יחלוץ.

ומבואר במגיד משנה שגם הרמב"ם מודה שבדיעבד חליצתה כשרה, אלא דלכתחילה לא יחלוץ, ולמד כן ממה שאמרו "חליצתה כשרה" דמשמע שבדיעבד לא יחלוץ. והטעם שבדיעבד חליצתה כשרה הוא משום שאין הרקיקה מעכבת.

וכתב המגיד משנה שהראב"ד סובר שכל היכא דליכא אחרינא אפילו לכתחילה חולץ ואינו יודע הכרח לזה, ונראה מדברי המ"מ שסובר שלפי דעת הרמב"ם גם אם אין אחר אינה חולצת לכתחילה, אלא דבדיעבד אם חלצה חליצתה כשרה.

וכתב הב"י [סימן קס"ט סמ"ח] שמצא כתוב בשם גדולי אשכנז שטעמו של הראב"ד הוא משום שאין לך דיעבד גדול מזה שלא תתעגן.

ולענין הלכה למעשה כתב הב"י שיש לחוש שלא לחלוץ אף כשאין אחר, דדילמא הראב"ד ס"ל כמ"ד דמצות חליצה קודמת ולהכי חשוב כדיעבד משום עיגונא, אבל להפוסקים [רי"ש סימן קס"ה] כמ"ד דמצות יבום קודמת, מנ"ל דחשיב דיעבד.

דף ק"ג

בין עומד בין יושב בין מוטה...

הב"י בסדר חליצה [סעיף מ"ו] הביא את כל השיטות בזה, דהתוס' והרא"ש כתבו דאע"ג דכתיב ועמד ואמר, אין עמידה מעכבת, מדלא כתיב ויעמוד ויאמר, והא דדריש בספרי ועמד ואמר אין הדברים הללו אמורים אלא בעמידה אסמכתא בעלמא היא, ולכתחילה בעינן עמידה משום דמייא לגמר דין. וכן כתב הסמ"ג שלכתחילה צריך שיעמדו האיש והאשה כמו דין, וכן כתב הנמוקי יוסף בשם הריטב"א, וכן כתב בספר התרומה.

אולם הרמב"ם [הל' יבום פ"ד ה"ז - ז'] לא הצריך עמידה בחליצה אלא בקריאה וברקיקה לבד, וכתב המגיד משנה [ה"ה] בשם הרשב"א דחליצה לכתחילה מיושב, ואף ברקיקה הוא מסתפק למה הצריכה הרמב"ם מעומד.

וכתב הב"י שמדברי הרי"ף [ל"ה ע"ב בדפי הרי"ף] שכתב "ואין אומר דבריו אלא בעמידה", משמע דחליצה ורקיקה אפילו מיושב.

ומכל מקום נהגו העולם להעמידם אפילו ברקיקה וחליצה, וכן כתב המגיד משנה.

וכתב בסדר חליצה לגדולי אשכנז שאם היבם חלש או זקן נותנים לו מקל בידו לסמוך עליו, אבל לא ישב לכתחילה, ואם אי אפשר כלל אלא יושב כגון שהוא חולה חשוב דיעבד.

עוד כתוב שם דחליצת החולה שלא היה בו כח לעמוד וחלצה מיושב פשיטא דכשרה לכתחלה, דחליצה מעומד אינה אלא לכתחילה ולא לעיכובא, ובדיעבד שרי, וכל דבר שאין לו תקנה חשוב דיעבד.

להלכה כתב בסדר חליצה [סעיף מ"ו] "בכל עניני החליצה בין בקריאה בין בחליצה בין ברקיקה יהיו הדיינים יושבים והיבם והיבמה עומדים".

כולל ומכון ראש פינה:

וכתב הדרכי משה [אות א'] דלא מקרי סומא אלא סומא בשתי עיניו.

להלכה כתב השו"ע [סימן קס"ט סמ"ח] "הסומא, אינו חולץ לכתחילה. ואם חלץ, חליצתו כשרה. ויש מי שאומר שאם אין אח אלא הוא, חולצת לכתחילה". וכתב הרמ"א "כדי שלא תתעגן, ולא מקרי סומא אלא בשתי עיניו". עכ"ל.

והקשה הב"ש [ס"ק מ"ה] אמאי לגבי מי שאינו יכול לעמוד פסק הרמ"א בפשיטות דחולץ מיושב, וכאן השו"ע הביא את דעת הראב"ד רק בשם יש מי שאומר דמשמע שלפי הדעה קמייטא אף אם אין שם אח אלא הוא לא יחלוץ אלא ייבם. ותירץ הב"ש דשמא בחולה כיון שהוא חולה שאינו יכול לעמוד גם אינו יכול לייבם ולכן חולץ מיושב, משא"כ סומא יכול לייבמה, ועל כן אינו חולץ אלא מייבם.

והא דאם חלץ חליצתו כשרה, כתב המגיד משנה שהוא מטעם שרקיקה אינה מעכבת, וכתב הב"ש שאינו נראה דהא בעינן ראוי לבילה כמו לגבי קריאה, וסומא אינו ראוי לבילה, ובכה"ג רקיקה מעכבת, אלא נראה דהטעם שאינו מעכב הוא משום שהדרשא שצריך לראות את הרוק אינה דרשא דאורייתא אלא אסמכתא בעלמא, דהא כתיב וירקה בפניו ולא כתיב לעיניו, ובפניו היינו נגד פניו אף שהוא אינו רואה.

וכתב הב"ש שדעת הנמוק"י שסומא חולץ לכתחילה דאינו צריך לראות את הרקיקה, ודלא כהרמב"ם והראב"ד שאינו חולץ לכתחילה. וכתב הב"ש שיש להחמיר לכתחילה, ואם אין לו אח אחר יחלוץ, וזה כדעת הראב"ד.

אבל במנעל הנפרם שאינו חופה את רוב הרגל, בסנדל הנפחת שאינו חופה את רוב הרגל, ובסמיכת הידים ובאנפיליא של בגד, וחולצת מן הקטן, חליצתה פסולה...

כתב הטור [סימן קס"ט] בשם הרמב"ם [הל' יבום וחליצה פ"ד ה"ה] שאם חליצה במנעל של בגד אינה חליצה אפילו לפסול על האחין, וכתב המגיד משנה שטעמו של הרמב"ם הוא משום שהוא סובר דכיון דאסיקנא דלר"מ דסבר דבשל שעם ושל סיב אע"פ שאינם מחופים עור חליצתן כשרה מודה דבשל בגד חליצתו פסולה משום דלא מגין, לדידן דקיי"ל כרבנן דבשל שעם ושל סיב שאינם מחופים עור חליצתן פסולה אע"פ שמגנינים, בשל בגד נמי כיון דלא מגין מעלין ליה דרגא ואמרינן דאינה חליצה, ומתניתין דקתני באנפיליא חליצתה פסולה רבי מאיר היא דסתם מתני' ר"מ היא ולא קי"ל כוותיה, אך כתב שאין דברי הרמב"ם בזה מוכרחים.

ובשם הרשב"א [דף ק"ב ע"ב ד"ה אלא לאו] כתב שכולם שוים, ובשל בגד נמי חליצה פסולה היא, דכולהו לרבנן ממעטינן להו מדכתוב ואנעלך תחש אלמא עור בעינן, הילכך כולן שוין, ור"ה דהוה מפליג ביניהו הוא משום דלית ליה האי דרשה.

להלכה כתב השו"ע [סימן קס"ט סכ"ב] "חליצה בסנדל של עץ או של שעם שאינם מחופים עור, או ברגל שמאל, או שהיה מנעל גדול עד שאינו יכול לילך בו, או קטן שאינו מכסה רוב רגלו, או קרוע שאינו יכול לילך בו, או בסנדל שאין לו עקב, או באנפיליא של בגד, חליצתו פסולה". והרמ"א כתב "היה של עץ ומחופה עור, או שבגד פשתן תפור בפנים, או שחלץ במנעל של שמאל בימין, כשרה". עכ"ל.

וחולצת מן הקטן חליצתה פסולה...

כתב השו"ע [סימן קס"ז ס"ג] "קטן אינו חולץ, עד שיהיה בן י"ג שנה ויום א' ויבדקוהו אז וימצאוהו שהביא שתי שערות. אבל אם היו לו שתי שערות קודם שהגדיל, אינו נחשב גדול על ידם, אא"כ יביא שתי שערות אחרות אחר שהגדיל. ומכל מקום אם מוצאים לו שתי שערות אחר שהגדיל, לא חיישינן שמא אלו היו בו מקודם". עכ"ל.

דתנן הקיטע יוצא בקב שלו דברי ר"מ, ר' יוסי אוסר באנפיליא של בגד...

עיי' במה שנתבאר בזה במסכת שבת [דף ס"ה ע"ב].

אמר אמימר האי מאן דחליץ צריך למידחסיה לכרעיה... ואמר אמימר האי מאן דמסגי על ליחתא דכרעיה לא חליץ...

כתב הרא"ש שהטעם שצריך לדחוס את רגלו הוא כדי שיהא ניכר שטורחת לחלוץ מנעלו, דלפעמים מנעל בית דין גדול ממידת רגלו ונראה כיוצא מאליו אם לא שידחוק רגלו בקרקע מעט.

וכתב הב"י [פירוש סדר חליצה סעיף נ"א] בשם הפוסקים שמעמידין את היבם אצל כותל או עמוד כי היכי דמצי למדחפיה לכרעיה, ואי לא דחפיה לכרעיה כתב הרא"ש שהרמב"ן כתב דלדעת הרי"ף פסולה, וכתב רבינו ירוחם שכן דעת הרמ"ה אבל הרא"ש הסכים לדעת הראב"ד שסובר שלא נפסלה החליצה מפני כך.

להלכה כתב השו"ע [סימן קס"ט ס"ל] "יעמוד אצל כותל או אצל עמוד וישען בו וידחוק רגלו בקרקע...". עוד כתב השו"ע [סל"ב] "יש אומרים שאם לא דחק רגלו בקרקע חליצתה פסולה".

וכתב הב"ש [ס"ק ל'] שכן כתב הטור בשם הרי"ף והרמב"ם [הל' יבום פ"ד ה"ז] דס"ל שכך היא המצוה שצריך לדחוק רגלו ולכן לא שייך לומר כאן הואיל וראוי לדחוק כשר דהא אכתי לא עביד המצוה והוי כאילו לא חלץ כלל ופסול אף שראוי לחליצה, וכן כתב רבינו ירוחם וכן בשלטי גיבורים פוסל אם לא דחק רגלו בקרקע.

והא דמסגי על ליחתא דכרעיה, פרש"י "שרגלו הפוך ודורס בעליונו של רגל, ליחתא לשון לווחים פלנקא, כלומר שאינו דורס במקום מדרס רגלו, ואף על גב דתנן מן הארכובה ולמטה כשרה, התם הוא דכי נחתך רגלו קם ליה שוק ורחמנא

אמר מעל רגלו דהיינו שוקו, אבל האי לאו רגל הוא". עכ"ל.
מבואר ברש"י שהטעם שחליצתו פסולה הוא משום דלאו
רגל הוא.

אולם הר"ח [הובא בתוס' ד"ה מאן] פירש שהטעם שאינו חולץ
הוא משום שאינו יכול לדחוס את רגלו על הקרקע, ולפי"ז
לא קשה כלל מקיטע, דקיטע יכול לדחוק את שוקו לקרקע.

וכתב הטור [סימן קס"ט] "אמר אמימר מאן דחליץ צריך
למדחפיה לכרעיה, פי' צריך לדחוק רגלו בארץ, ופירש רב
אלפס שאם לא עשה כן החליצה פסולה, שהוא מדמה אותו
לאידך דאמימר דאמר דמאן דמסגי אלוחתא דכרעיה וחליץ
חליצתו פסולה, פירוש מי שרגליו הפוכות שכף רגלו למעלה
ודורס על עלינו, שפי' טעמא דלא חליץ מאן דמסגי אלוחתא
דכרעיה משום דבעי למידחפיה אארעא, וכיון דלא מצי
למדחפיה לא חליץ, וכן כתב הרמב"ם היתה רגלו עקומה
לאחור או הפוכה על צדה או שמהלך על אצבעות רגלו אינו
חולץ, שהחולץ צריך לנעוץ עקבו בקרקע וזה אינו יכול, חלצה
למי שהולך כך חליצתה פסול, והראב"ד כתב שאין טעם
שתי מימרות דאמימר אחד דטעמא, דמאן דמסגי אלוחתא
דכרעיה פסולה לפי שנעלו נחלצת מעל כף רגלו ולא מעל
רגלו, וגם כשהוא הולך ראש נעלו הולך למטה מרגלו, אבל אי
לא דחף לכרעיה לא מיפסיל החליצה בהכי, וכ"כ א"א הרא"ש
ז"ל טעם שצריך לדחוק רגלו אינו אלא כדי שתהא טורחת
לחלוץ רגלו דלפעמים מנעל של ב"ד גדול ממדת רגלו ונראה
כיוצא מאיליו אם לא ידחוק רגלו בקרקע". עכ"ל.

מתבאר מהטור דדעת הרי"ף והר"ח דהטעם שמי שמסגי
על ליחתא דכרעיה לא יחלוץ הוא משום דס"ל שדחיקת
הרגל בקרקע מעכבת. אולם הראב"ד והרא"ש ס"ל שהטעם
שלא יחלוץ הוא משום שנעלו נחלצת מעל רגלו ולא מעל כף
רגלו, וס"ל שדחיקת הרגל בקרקע אינה מעכבת.

אולם כתב הב"י בשם המגיד משנה שאין הכרח מדברי
הרי"ף דס"ל שדחיקת הרגל בקרקע מעכבת, די ש לומר
שצריך שיהיה ראוי לדחוס, ואם הוא ראוי לדחוס החליצה
כשרה אע"פ שלא דחס, אולם מאן דמסגי אלוחתא דכרעיה
אינו ראוי כלל לדחוס, וכתב הב"י שכן משמע מלשון הרמב"ם
[הל' יבום פ"ד הי"ז] שכתב "היתה רגלו עקומה לאחור וכו'
שהחולץ צריך לנעוץ עקבו בארץ וזה אינו יכול, ואם חלצה
למי שרגלו כך הרי חליצתה פסולה", ומשמע מזה שלא פסל
הרמב"ם אלא באופן שאינו יכול לנעוץ, אבל באופן שיכול
לנעוץ ולא נעץ אין החליצה פסולה בדיעבד. אולם מכל מקום
כתב הב"י שמדברי הרא"ש והרמב"ן נראה דס"ל שלדעת
הרי"ף כל שלא דחסיה לכרעיה חליצתו פסולה, וכן נראה
מדברי רבינו ירוחם, וכתב שדעת הרמ"ה כדעת הרי"ף.

כתב השו"ע [סימן קס"ט סל"ד] "היתה רגלו עקומה לאחור, או הפוכה
על צדה, או שמהלך על אצבעות רגליו, אינו חולץ". עכ"ל.

תנו רבנן נעלו אין לי אלא נעלו, נעל של כל אדם מנין ת"ל
נעל נעל מכל מקום...

ומבואר בגמ' שמכל מקום לכתחילה צריך המנעל להיות
שלו, ולכן אמר רב יוסף לאביי שיקנה את המנעל ליבם.

וכתבו ספר התרומה והרא"ש [בסדר החליצה] שלכתחילה
צריך לתת לו את המנעל. וכתב הטור [סימן קס"ט ס"ד]
שאף אם מחזירו לו אחר החליצה קרינן ביה שפיר שלו,
ובטעם הדבר כתב הב"י שהוא משום שמתנה ע"מ להחזיר
שמה מתנה.

וכתב הב"י שבהגהת מרדכי [ריש סימן קי"ט] כתב דהא דצריך
להקנות לו את המנעל הוא דוקא במנעל שאינו מיוחד לכך,
אבל במנעל המיוחד לכך אין צריך להקנותו, אבל שאר
הפוסקים לא חילקו בזה, דס"ל דאף במנעל המיוחד לכך
צריך להקנותו.

וכתב הטור די ש אומרים שצריך שיהלך בו מעט כדי שיהא
נראה כשלו

וכתב הדרכי משה [אות י"ב] בשם המרדכי דאין צריך לתקן
את המנעל לשם חליצה, וכתב שכן משמע שם בגמ'.

להלכה כתב השו"ע [סימן קס"ט ס"ד] "לכתחילה צריך לתת
ליבם מנעל החליצה במתנה. וי"א שיהלך בו מעט, כדי שיהא
נראה כשלו". וכתב הרמ"א "ואם לא נתנו לו כשר". עכ"ל.

ובסדר חליצה [סעיף ל"ט] כתב "יתן בעל המנעל ליבם המנעל
במתנה". וכתב הרמ"א "ויקננו היבם בהגבהה". עכ"ל.

סנדל של עץ מאן תנא, אמר שמואל ר"מ היא דתנן הקיטע
יוצא בקב שלו דברי ר"מ, ר' יוסי אוסר, אבנה דשמואל אומר
במחופה עור ודברי הכל...

להלכה נפסק [שו"ע סימן קס"ט ס"ב וברמ"א שם] כדעת רבי יוסי
דאם חלצה בסנדל של עץ פסולה אלא אם כן היה מחופה עור
דאז כשרה.

וכתב הב"ש [ס"ק כ"א] שמלשון הרמ"א משמע ששל עץ
מחופה של עור כשר רק בדיעבד, וכן משמע בגמ' וברמב"ם,
וכן הוא להדיא בנמוקי יוסף.

אמר רב פפי משמיה דרבא סנדל המוסגר לא תחלוץ בו, ואם
חלצה חליצתה כשרה, סנדל המוחלט לא תחלוץ בו, ואם
חלצה חליצתה פסולה, רב פפא משמיה דרבא אמר אחד
סנדל המוסגר ואחד סנדל המוחלט לא תחלוץ בו, ואם חלצה
חליצתה כשרה... אמר רבא הלכתא אחד סנדל המוסגר, ואחד
סנדל שמוחלט, ואחד סנדל של עבודת כוכבים לא תחלוץ
ואם חלצה חליצתה כשרה, של תקרובת עבודת כוכבים ושל
עיר הנדחת ושל זקן העשוי לכבודו לא תחלוץ, ואם חלצה
חליצתה פסולה...

ומבואר ברש"י שהטעם שלא תחלוץ בסנדל המוסגר הוא גזירה אטו סנדל המוחלט.

והטעם של רב פפי שסובר שבסנדל המוחלט חליצתו פסולה פרש"י שהוא משום שהוא עומד לשריפה ואנו צריכים סנדל החופה את רוב הרגל והאי כתותי מיכתת שיעוריה.

והטעם של רבא שסנדל המוחלט כשר פרש"י שהוא משום שאף בשעת שריפתו הוא קרוי בגד.

והטעם שסנדל של עכו"ם כשר הוא משום שהוא עשוי להילוכא, ומשמשי עכו"ם לא עומדים לשריפה דיש להם תקנה בביטול, ואי משום איסור הנאה אין כאן, משום דמצות לאו להנות ניתנו.

אולם סנדל של תקרובת עכו"ם פסול, ופרש"י דהיינו סנדל שמסרוהו לעבודת כוכבים לדורון, והוא פסול משום שאין לו ביטול עולמית וכתותי מיכתת שיעוריה, וכן של עיר הנדחת פסול משום שעומד לשריפה.

אולם המגיד משנה כתב בשם הרמב"ן והרשב"א שסנדל שמסרוהו לדורון לעכו"ם אינו נחשב תקרובת עכו"ם שאין תקרובת אלא המשתפך, אלא תקרובת עכו"ם פירושו כגון שזבח בהמה לפני העכו"ם ועשה סנדל מעורה, וכתב המגיד משנה שכן מתבאר מדברי הרמב"ם [שיובא בסמוך] שכתב שסנדל שמניחין אותו ברגלי הצורה לא תחלוץ בו, אך כשר בדיעבד, שמע מינה דכה"ג לא חשיב תקרובת עכו"ם.

להלכה כתב הרמב"ם [הל' יבום וחליצה פ"ד ה"כ] "סנדל המוסגר והמוחלט ושל עבודה זרה שמניחין אותו ברגלי הצורה לא תחלוץ בו, ואם חלצה חליצתה כשרה ואף על פי שהוא אסור בהנאה, אבל סנדל של תקרובת עבודה זרה ושל עיר הנדחת, או שנעשה למת שיקבר בו אם חלצה בו חליצתה פסולה שהרי אינו עומד להלך בו." עכ"ל.

וכתב המגיד משנה שהרמב"ם הוסיף לפסול בסנדל של עיר הנדחת ואע"פ שאינו מבואר בגמ' משום שהוא כתקרובת עכו"ם שאין בטלה עולמית, וכתב הכס"מ עליו שנראה שלא היה בנוסחתו בגמ' של עיר הנדחת, אבל בנוסחא שלנו מוזכר בגמ' גם עיר הנדחת.

דף ק"ד

חלצה בלילה חליצתה כשרה, ורבי אלעזר פוסל...

ולהלכה דין זה תלוי בתירוצי הגמ', ופסקו הרי"ף והרמב"ם והרא"ש כתירוצא בתרא דחליצה בלילה פסולה, והטעם משום שחליצה היא כתחילת דין ואין דנין בלילה.

והנמוקי יוסף כתב שהטעם שחליצה היא דיני ממונות משום שהיא גובה כתובתה.

להלכה כתב השו"ע [סדר חליצה סי"א] "אין חולצין בלילה, ולא בשבת ולא ביום טוב, ולא בערבי שבתות וימים טובים אבל בחול המועד חולצין".

עוד כתב השו"ע [סימן קס"ט ס"ו] "אין חליצה כשרה אלא ביום, חלצה בלילה, חליצתה פסולה".

וכתב הפתחי תשובה [ס"ק ט'] בשם הנודע ביהודה [תנינא ס"ס ק"ד] דיש לומר דהיינו דווקא בנשואה שחשיב תחילת דין משום שעל ידי החליצה היא מתחלת לתבוע כתובתה, וכמבואר טעם זה בהגהת מרדכי, אבל ארוסה שחלצה בלילה יש מקום לדון להכשיר חליצתה, אלא שאינו מחליט הדבר, אולם כתב הפתחי תשובה שבספר ישועות יעקב [ס"ק א'] כתב בפשיטות דהא דחליצה פסולה היא אפילו בשומרת יבם מן האירוסין דלא חילקו חכמים בתקנתם.

בשמאל חליצתה פסולה ור"א מכשיר...

כתב השו"ע [סדר חליצה ס"מ] "ינעלנו היבם ברגלו הימני כשהוא יחף... ע"כ."

וכתב השו"ע בפירוש סדר חליצה שמפורש בגמ' שאין הלכה כר"א.

ואם הוא שולט בשתי רגליו הביא שכתב הטור שחולץ בימין של כל אדם.

והנה כתב השו"ע [שם ס"ו] "צריך שידעו אם היבם אטר רגל".

והנה הטור [סימן קס"ט] כתב "כתב בספר המצות אפילו אטר חולץ בימין כל אדם אף על פי שהיא שמאלו. וי"א שהוא חולץ בשתייהם במנעל של ימין בימין ובמנעל של שמאל בשמאל. וי"א שחולץ בימין שלו שהוא שמאל כל אדם, והכי מסתבר דכה"ג אומרים בתפילין שמניח בשמאלו שהיא ימין כל אדם." עכ"ל.

ובבית יוסף שם הביא את דברי הר"ן [חולין דף ל' ע"א ד"ה ומקשו] שכתב "איכא לספוקי ביבם איטר אי חולץ בשמאלו שהוא ימינו וניזיל בתר ידיה, או בימינו שהוא שמאלו וניזיל בתר מיניה, ולפי זה חולץ בשתייהן וסגי בהכי, אלא דאיכא ספיקא אחרינא במילתא מדתנן בסוף פרק מומין אלו [בכורות דף מ"ה ע"ב] תנו רבנן איטר בין ביד בין ברגל פסול, ופירש רש"י משום דבעי ימין כדגמר [ובחים דף כ"ד ע"ב] יד יד לקמיצה ממצורע וזה אין לו ימין, וכי תימא תינח איטר ביד אבל איטר ברגל למה הוא פסול, כבר פירש רש"י שם מדכתיב לעמוד לשרת בעינין שיעמוד כדרך שאר עמידות שעיקרן בימין. וכיון דאיטר אין לו ימין יבם איטר אין לו תקנה, וכן דעת הרמב"ן ז"ל [יבמות דף ק"ד ע"א], אבל אחרים אומרים דאיטר משום מום הוא נפסל ולא מפני שאין לו ימין, ולפי זה חולץ בשתייהן משום ספיקא אי אזלינן בתר ידיה או בתר מיניה" עכ"ל.

והנמוקי יוסף [דף ל"ג ע"ב בדפי הרי"ף] הביא סברות אלו וכתב שהרשב"א [חולין דף צ"ב ע"ב] הניח את הדבר בצריך עיון.

להלכה כתב השו"ע [סימן קס"ט סכ"ה] "אטר ברגלו, י"א שחולץ בשתייהם, במנעל של ימין בימין, ובמנעל שמאל

בשמאל. ויש מי שנסתפק לומר שאין לו תקנה". עכ"ל וכתב הרמ"א "ונהגו כסברא הראשונה".

וכתב הב"ש [ס"ק כ"ד] שבפירוש סדר חליצה לשו"ע [ס"ק מ'] כתב שהיבמה צריכה לעשות את ב' החליצות מב' רגליו של היבם בבת אחת, כי אם תעשה אחד אחרי השני דילמא קי"ל כמ"ד שאינה צריכה לחלוץ אלא רגל אחת והראשון הוי חליצה פסולה וצריכה לחזור על כל האחים, ואע"פ שאם חולצת לב' רגלים נמצא שלאחד מהם חולצת ביד שמאלה, טפי עדיף לחלוץ ביד שמאל מלחלוץ ברגל שמאל, דחליצה ביד שמאל כשרה וחליצה ברגל שמאל פסולה, אבל בשם הב"ח כתב שהמנהג הוא לחלוץ אחד אחרי השני, ולכון שאיזה שהיא חליצה טובה היא מכוונת בה לשם מצות חליצה.

חליצה ורקקה אבל לא קראה חליצתה כשרה, קראה ורקקה אבל לא חליצה חליצתה פסולה, וחליצה וקראה אבל לא רקקה רבי אליעזר אומר חליצתה פסולה, ר"ע אומר חליצתה כשרה...

כתב השו"ע [סימן קס"ט סמ"ג] וז"ל "נמצא סדר החליצה וקוראה מאן יבמי וקורא לא חפצתי לקחתה, וחולצת ורוקקת, וקוראה ככה יעשה לאיש, ואין הסדר מעכב. ולא עוד אלא אפילו לא קראה ולא רקקה אלא שחלצה בלבד, החליצה כשרה. במה דברים אמורים, כשהיו יכולים לדבר, שהרי הם ראויים לקרות. אבל אלם ואלמה וקטנה, אינם חולצין, ואם חלצו, חליצתן פסולה, ואינה כשוטה וקטן, שלא עשו כלום, שאינה נפסלת לאחים ויכולה להתייבם להם או לו...". עכ"ל.

חליצה בשנים או בשלשה, ונמצא אחד מהן קרוב או פסול חליצתה פסולה, רבי שמעון ורבי יוחנן הסנדלר מכשירין, ומעשה באחד שחלץ בינו לבניה בבית האסורים, ובא מעשה לפני רבי עקיבא והכשיר...

כתב השו"ע [סימן קס"ט ס"ב] "נמצא אחד מהם קרוב או פסול, או גר, פסול. ואפילו היה אביו גר ואמו ישראלית, פסול, עד שיהא אביו ואמו מישראל. [וי"א שאם אביו מישראל, כשר - הגהת הרמ"א] ומיהו חליצה פסולה מיהא הויא לפוסלה על האחים, אפילו בינו לבניה". עכ"ל.

כתב השו"ע [סדר חליצה ס"ד] "שלא יהא אחד מהם פסול לדיני ממונות".

שלחו ליה לאבוה דשמואל יבמה שרקקה תחלוץ מכלל דאיפסלה לה מאחין...

ובגמ' לקמן [דף ק"ה ע"א] מוקמינן לה כר"ע דאמר רקקה ולא חליצה ולא קראה חליצתה פסולה, קראה ולא חליצה אין כאן בית מיחוש, ומקשה הגמ' למה לר"ע הרקיקה פוסלת אותה ואילו הקריאה אינה פוסלת אותה, ומתרתת הגמ' קרייה דאיתא בין בתחלה בין בסוף לא מיחלפא ליה, רקיקה דבתחילה ליתא ולבסוף איתא מיחלפא ליה, ואתו למישרי חלוצה לאחין.

וכתב הטור שרק אם רקקה בפני ב"ד היא נאסרה להתייבם, וכן דעת הרמב"ן [דף ק"ב ע"ב סד"ה טעמא והרשב"א שם]. ובטעם הדבר כתב הב"י [סימן קס"ט סמ"ה] דהטעם דמיחלפא להו לאינשי לא שייך אלא ברקקה בפני בית דין ובפני היבם.

והנמוקי יוסף [דף ל"ג ע"א בדפי הרי"ף] כתב דאע"ג שבחליצה פסולה אפילו שלא בפני ב"ד, ברקיקה אינה פסולה אלא א"כ רקקה בפני ב"ד, משום שחליצה שאין הדרך לחלוץ סתם אם לא לשם מצות חליצה, אף שחלצה שלא בב"ד אתי לאיחלופי, אבל רקיקה שאי אפשר בלאו הכי, אין פוסלין אותה אם נעשית שלא בפני ב"ד, דאי לא תימא הכי הרי כל יבמה שגדלה בין אחין תיאסר להם, דהא אי אפשר שלא רקקה בפניהם.

וכתב הרא"ש [סימן י"ב] בשם הראב"ד שאם רקקה דם אינה נפסלת בכך אלא א"כ היה רוק מעורב בו.

להלכה כתב השו"ע [סימן קס"ט סמ"ה] "וכן אם רקקה לפני היבם בפני ב"ד, נפסלה מלהתייבם. ויש מי שאומר דה"מ כשרקקה רוק, אבל אם רקקה דם, ואין רוק מעורב בו, אינה נפסלת בכך".

עוד כתב השו"ע [סמ"ו] "ויש מי שאומר שיש ליהרר שלא תירוק היבמה לפני היבם קודם חליצה, כדי שלא תהא חליצה פסולה ותהא צריכה לחזור על כל האחים". עכ"ל.

דף ק"ה

קראה ולא רקקה ולא חליצה אין כאן בית מיחוש...

כתב השו"ע [סימן קס"ט סמ"ו] "ואם קראה לבד לא נפסלה בכך מלהתייבם". עכ"ל.

גידמת מהו שתחלוץ...

פסק השו"ע [סימן קס"ט סל"א] "גידמת חולצת בשיניה".

שלחו ליה לאבוה דשמואל יבמה שרקקה דם תחלוץ לפי שאי אפשר לדם בלא צחצוח רוק..., לא קשיא כאן במוצצת כאן בשותת...

פרש"י דמוצצת אי אפשר לה בלא צחצוחי רוק.

ואם רקקה ואינה שותתת ואינה מוצצת, כתב הרשב"א [דף ק"ה ע"א ד"ה כאן] דאפשר לומר שאף היא אפשר שתרוק דם בלא צחצוחי הרוק, והביאו המגיד משנה [הל' יבום וחליצה פ"ד הכ"ג], וכתב שכן כתב הרמב"ן.

ונראה שכן יש לדייק אף מלשון הרמב"ם [הל' יבום וחליצה פ"ד הכ"ג] שכתב, "רקקה דם או שהיה שותת מפיה אינו כלום, אבל אם מצצה ורקקה כשר שאי אפשר לדם שנמצץ בלא צחצוחי רוק", ומבואר ברמב"ם שסתם רקקה דם אינו כלום, ורק במוצצת מהני, וקצת צ"ע על המגיד משנה שלא הזכיר דקדוק זה, ואולי היה פשוט לו כן.

דף ק"ו

אמר ליה רבי יוחנן, אני שונה בין שנתכוון הוא ולא נתכוונה היא, בין שנתכוונה היא ולא נתכוון הוא חליצתה פסולה, עד שיתכוונו שניהם כאחד...

כתב השו"ע [סימן קס"ט סמ"ד] "צריך שיכוונו היבם והיבמה שתהא מותרת לזר בחליצה זו. נתכוין הוא ולא היא, או היא ולא הוא, לא הותרה, אבל חליצה פסולה היא לפוסלה על האחים. לפיכך יבמה שגדלה בין האחים, וראינו שחלצה נעלו של אחד מהם, אסורה להתייבם, שמא כווננו לשם חליצה, וצריכה חליצה כשרה להתירה לזר, אבל כל זמן שלא ראינו שחלצה לאחד מהם, מותרת להתייבם, ואין חוששין שמא חלצה". עכ"ל.

עוד כתב השו"ע [סדר חליצה ס"ל] "צריך שידעו היבם והיבמה שבחליצה זו היא מותרת לשוק".

וכתב בפירוש סדר חליצה שכתב בקונטרסין שמפני כך יאמרו הדיינים חליצה זו באה להתיר היבמה לשוק שהיתה זקוקה ליבם.

תניא נמי הכי, חליצה מוטעת כשירה, אי זו היא חליצה מוטעת כל שאומרים חלוץ לה על מנת שתתן לך מאתים זוז... בת חמוה דרב פפא נפלה לפני יבם שאין הגון לה אתא לקמיה דאביי, אמר ליה חלוץ לה, ובכך אתה כונסה. אמר ליה רב פפא לא סבר לה מר להא דאמר רבי יוחנן, ואלא היכי אימא ליה, אמר ליה חלוץ לה ע"מ שתתן לך מאתים זוז. לבתר דחלץ לה אמר לה זיל הב ליה, אמר ליה משטה אני בך עבדה ליה...

פרש"י דהא דאמר לה זיל הב לה אע"ג שהחליצה אינה נפסלת בכך הוא משום שהיא צריכה לשלם לו כשאר שכירות דעלמא.

וכתב הרא"ש [סימן ט"ו] שרש"י פירש כן משום שאי לא משום שכירות אינה חייבת לשלם לו, שהרי מי שעשה מעשה על תנאי אינו מחויב לקיים תנאו, אלא שאם יקיים את תנאו המעשה יהיה קיים, ואם לאו המעשה יתבטל, וכאן שבכל אופן המעשה לא יתבטל אינה מחויבת לקיים את תנאו, אם לא משום שכירות, ומה שאמרה לו משטה אני בך הוא משום דכיון שלא היה הגון לה ולא בעיא ליה, מה שקצבה ליתן לו דמי יתירה היא כעין אנוסה, וגם הוא לא הפסיד בזה כלום, וכן כתב עוד הרא"ש בתשובה [שו"ת הרא"ש כלל נ"ב סימן ז'].

וכתב הב"י בשם הרשב"א בתשובה [סימן אלף ר"מ] שאם הקדימה ונתנה לו אינה יכולה לטעון משטה אני בך, אולם אם חלץ קודם שנטל מעות קרוב בעיני שאינו מוציא מיד האשה, ואפילו חייבה עצמה לו בשטר ואפילו בקנין.

להלכה כתב השו"ע [סימן קס"ט ס"ג] וז"ל "חלוצה מוטעת, שאומרים לו חלוץ לה ע"מ שתתן לך ק"ק זוז, החליצה כשרה, אפילו אינה נותנת לו כלום, ואפילו כפל התנאי. ואפילו אמר

והנה בגמ' לעיל אמרינן דלוי שאיל בי מדרשא יבמה שרקקה דם מהו, אמרו ליה מי כתיב וירקה רוק, וכתב הרא"ש [סימן י"ב] שנראה דלפי מה שענו ללוי ס"ל דאפילו שותת הוי יריקה משום דלא בעינן צחצוחי רוק דלא כתיב וירקה רוק, וכן כתב הראב"ד, וכתב הראב"ד שאין מחלוקת בין בי מדרשא לבין הא דשלחו ליה לאבוה דשמואל, דאם רקקה במקום חליצה סגי לה בדם, ואפילו בשותתת מהני והוי חליצה, אבל אם ירקה שלא במקום חליצה לענין לפוסלה מן היבום בעינן דוקא צחצוחי רוק, דרק בזה גזרינן משום יריקה שאחרי חליצה, אבל אם אין בה צחצוחי רוק לא גזרינן משום יריקה שאחר החליצה.

אולם הרי"ף והרמב"ם חילקו בין מוצצת לשותתת, דלא ס"ל כהראב"ד והרא"ש.

להלכה כתב השו"ע [סימן קס"ט ס"מ] "יבמה שרקקה דם, אינה צריכה לרוק פעם אחרת, וי"א דדוקא במוצצת, משום דאי אפשר לה בלא צחצוחי רוק". עכ"ל. [ועיי' בביאור הגר"א ס"ק קכ"ד וס"ק קכ"ה].

דר' חייא ור' שמעון בר רבי הוו יתבי, פתח חד מינייהו ואמר המתפלל צריך שיתן עיניו למטה, שנאמר והיו עיני ולבי שם כל הימים, וחד אמר עיניו למעלה, שנאמר נשא לבבנו אל כפים. אדהכי אתא ר' ישמעאל בר' יוסי לגבייהו, אמר להו במאי עסקיתו אמרו ליה בתפלה אמר להו כך אמר אבא המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה, כדי שיתקיימו שני מקראות הללו...

כתב השו"ע [סימן צ"ה ס"ב] "צריך שיכוף ראשו מעט, שיהיו עיניו למטה לארץ, ויחשוב כאילו עומד בבית המקדש, ובלבו יכוין למעלה לשמים". עכ"ל.

וכתב המ"א [ס"ק א'] "ואותם המגביהים ראשיהן ועיניהם למעלה כמביטים על הגג, מלאכי השרת מלעיגים עליהם". עכ"ל.

וכתב המשנ"ב [ס"ק ה'] "כתבו האחרונים שכל מי שאינו עוצם עיניו בשעת תפילת י"ח אינו זוכה לראות פני שכינה בצאת נפשו, אך אם מתפלל בסידור ועיניו פקוחות כדי לראות בו לית לן בה". עכ"ל.

מי הוא זה שמפסע על ראשי עם קדוש...

כתב השו"ע [ח"מ סימן ח' ס"ד] "... ולא יפסיעו על ראשי עם קודש...".

וכתב הסמ"ע [ס"ק י"ט] שזה היה בזמנם שהיו יושבים ע"ג הקרקע.

אך כתב שגם בזמן הזה כשיושבין על ספסל ארוך זה בצד זה והשלחן לפנייהם לא יפסיעו על הספסל לילך מאחוריהן, והביאו הש"ך [ס"ק ד'].

לה בשעת החליצה על מנת שלא תנשא לאיש, וכפל תנאו, אינו כלום – הגהת הרמ"א]. ואף על פי שהחליצה כשרה אף אם לא נתן לו, מכל מקום חייבת ליתן לו, כשאר שכר שכיר לעשות מלאכתו. אבל אם יש טענה שאינה חפיצה בו מפני שאינו הגון לה, והוא חייב לחלוץ אלא שאינו רוצה, והטעוהו שיחלוץ לה על מנת שתתן לו ק"ק זון, אינה חייבת ליתן לו כלום". עכ"ל. וכתב הרמ"א "אבל אם נתנה לו המעות או השלישה לו המעות, אינה יכולה לחזור ועיין לעיל ריש סימן קס"ה". עכ"ל.

הרי שהיה בורח מבית האסורין והיתה מעברא לפניו ואמר ליה טול דינר והעבירני אין לו אלא שכרו...

כתב הרא"ש [סימן ט"ז] דנראה דהיינו דוקא היכא ששואל דבר גדול במעשה שאין רגילין לתת בו אלא דבר מועט, אבל מעשה שרגילים לתת עליו דבר גדול אינו יכול לומר משטה אני בכך וכן כתבו התוס' [ד"ה אין לו].

כתב השו"ע [חור"מ סימן רס"ד ס"ז] "וכן מי שברח מבית האסורים והיתה מעבורת לפניו וא"ל העבירני ואני נותן לך דינר, והעבירו, אין לו אלא שכרו הראוי לו. ואם היה צייד, ואמר ליה בטל מצודתך והעבירני, נותן לו כל מה שהתנה עמו, וכן כל כיוצא בזה". עכ"ל. והרמ"א כתב "י"א הא דאין לו אלא שכרו היינו בדבר שאין רגילות ליתן עליו הרבה, אבל בדבר שדרך ליתן הרבה, כגון השבעת שדים או רפואה, חייב ליתן לו כל מה שהתנה עמו. ובשדכנות אין לו אלא שכרו, אף על פי שהתנה עמו לתת לו הרבה". עכ"ל.

וכתב הש"ך [ס"ק ט"ו] שהמהרש"ל [ב"ק פ"א סימן ל"ח] פסק דבשדכנות נותן לו כל מה שהתנה, וכתב הש"ך דנראה שלא פליג על הרמ"א, דהרמ"א מיירי במקום שיש לדמי השדכנות קצבה, והמהרש"ל מיירי במקום שאין לדמי השדכנות קצבה.

ת"ר חליצה מוטעת כשרה, גט מוטעה פסול...

כתב השו"ע [סימן קמ"ג ס"א] "המגרש על תנאי, אם נתקיים התנאי הרי זו מגורשת; ואם לא נתקיים התנאי, אינה מגורשת, ואפילו הוא כהן, מותרת לו. וכבר נתבאר משפטי התנאים בסימן ל"ח". עכ"ל.

חליצה מעושית וגט מעושה זימנין כשר וזימנין פסול, הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני...

כתב השו"ע [סדר חליצה ס"א] "צריך שלא יהא אנוס לחלוץ". וכתב מרן השו"ע בפירוש סדר חליצה שמשמע בגמ' שאפילו אם היתה מעושית כדין צריך שיאמר רוצה אני.

עוד כתב השו"ע [סימן קס"ט ס"ג] "דין חליצה מעושה על ידי ישראל או על ידי עובד כוכבים, דינה כדין גט מעושה, שנתבאר בסימן קל"ד". וכתב הרמ"א "ועיין לעיל סימן זה סעיף י"ג".

עוד כתב השו"ע [סימן קס"ט ס"ג] "מאחר שמשכים היבם לחלוץ, יאמרו לו לבטל כל מודעות שמסר, כמו גבי גט; שאם

מסר מודעא תחלה, החליצה פסולה". עכ"ל. וכתב הרמ"א "וכן אם כפו אותו לחלוץ, דינו כמו בגט. ועיין לעיל סימן קל"ד. ואף על גב ד"א מצות חליצה קודם, ואם כן כל כפייה היא בדין, מ"מ אין לכוף אלא במקום שנתבאר סימן קס"ה". עכ"ל.

אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא, חולצין אף על פי שאין מכירין, ממאנין אף על פי שאין מכירין, לפיכך אין כותבין גט חליצה אלא אם כן מכירין, ואין כותבין גט מיאון אלא אם כן מכירין, דחיישינן לבית דין טועין, ורבא דידיה אומר אין חולצין אלא אם כן מכירין, ואין ממאנין א"כ מכירין, לפיכך כותבין גט חליצה אף על פי שאין מכירין, וכותבין גט מיאון אף על פי שאין מכירין, ולא חיישינן לבית דין טועין...

להלכה קיי"ל כרבא דידיה.

ומכל מקום כתב הדרכי משה [סימן קס"ט אות ז'] בשם האור זרוע שבשעת הדחק כגון שהיבם רוצה לילך למדינת הים ואין כאן עדים המכירין אותו יחלצו אע"פ שאין מכירין, ואח"כ תחזור אחרי עדים המכירין.

כתב השו"ע [סימן קס"ט ס"ח] "צריך שיכירו שהוא אחי המת, ושהיה בעולמו, וזאת היא אשת המת; ואפי' אין כאן אלא עד אחד שמעיד עליהם, או אפילו קרוב או אשה או עבד או שפחה או קטן שהוא מכיר ונבון, נאמן בכך". עכ"ל.

עוד כתב השו"ע [סימן קס"ט ס"ו] "לאחר שחלצה, כותבין לה בית דין שחלצה בפניהם, גט חליצה. ואם לא כתבוהו לה, כל שנים שראו החליצה יכולים לכתבו, אף על פי שאינם מכירים לא היבם ולא היבמה; שבית דין לא חלצו בפניהם אם לא היו מכירים. וצריכין לשרטטו, מפני מקראות שבו". וכתב הרמ"א "ועיין לקמן בפירוש הסדר סעיף ל"ה". עכ"ל.

והא דאמרין לגבי מיאון דאין ממאנין אלא אם כן מכירין, הטור [סימן קנ"ה ס"ח] כתב שאלו שממאנת בפניהם צריכים שיכירו אותה ואת בעלה, וכן כתב הרמב"ם [הל' גירושין פ"א ה"י]. אולם המגיד משנה כתב שהרשב"א [יבמות ק"ו ע"א] כתב שצריך שיכירו את האשה ואין צריך שיכירו את הבעל, דמה אכפת לן בבעל, הרי אפילו אם אין זה בעלה, יכולה למאן שלא בפניו, ומה לה לשקר, תמאן עכשיו בכל מקום שהוא, אלא ההקפדה היא רק בהכרת האשה, דילמא מסקא שמה כשם אותה קטנה.

וכתב המגיד משנה שמסתבר שטעמו של הרמב"ם הוא משום שיש לחוש דילמא איכא קטנה דשמה כשמה ואיהי מסקא שם בעלה כשם בעלה של אותה קטנה, ואע"פ שאין חוששין לשני יוסף בן שמעון, הני מילי בגברי גדולים דאם איתא קלא אית להו, אבל בנשים וכל שכן קטנות איכא למיחש, אבל לשם בעלה כשם בעלה ושמה כשמה, לכולי האי לא חיישינן. והרמב"ם דקדק שצריכים שיכירו גם שזה בעלה של האשה, מכיון שבגמ' משמע שזה צריך להיות דומיא דחליצה, ובחליצה ודאי צריך שיכירו גם שזה בעלה.

והב"י העתיק את דברי הר"ן בתשובה [סימן ו'] שסיים בה הכי "וכי תימא בהיא גופא מאי איכפת לן, נראה לי בהאי חששי טובא איכא, דשמא יש קטנה בעיר שהשיאוה אמה ואחיה ותגדל וגדלי קידושיה בהדה, ורמאי אחד פיתה קטנה שאין אנו מכירין ויחליף שמה בקטנה הראשונה, ואם יהיה ביד הקטנה השנית גט מיאון ילך הרמאי ויפתה הקטנה הראשונה אחר שגדלה אצל הראשון שתנשא לו שיתן לה אותו גט מיאון ותאמר כבר מיאנתי בבעלי קודם שגדלתי אצלו, אי נמי דילמא מתה לה ההיא קטנה ומדינא בעל ירית לה ומפקי האי גיטא דכבר מיאנה וקרובים ירתי לה, כל אלו החששות הם כשאין מכירין הקטנה, אבל כשמכירין אותה אף על פי שאין מכירין הבעל מאי איכפת לן, הא קיימא לן בפרק בית שמאי [דף ק"ז ע"א] דממאנת בפניו ושלא בפניו, הילכך כיון שאמרה הריני ממאנת בפלוני בעלי אין כאן בית מיחוש. ואף על פי שהרמב"ם הצריך שיהיו מכירין אותה ואת בעלה שמיאנה בו יש להעמידה כגון שבאה ואמרה הריני ממאנת באיש זה, שאין לכתוב שמיאנה בבעלה סתם אלא אם כן מכירין, אבל אמרה הריני ממאנת בראובן למאי נחוש לה. ואפשר גם כן שהרב ז"ל החמיר בבעלה לכתחלה, אבל דיעבד כיון שהכירו האשה כשר". עכ"ל.

ובעיקר הדין הקשה הב"י בבדק הבית למה אנו מחזיקים שאותה שהיא מיאנה בפניהם הכירו אותה, הרי אפשר שתמאן בפני אורחים שאינם מכירים אותה כדאיתא בגמ' [דף ק"ח ע"א], ותו אטו כו"ע דינא גמירי שאין ממאנין אלא א"כ מכירין אותה, וכתב דאפשר דאורחא דמילתא דמסתמא אינה ממאנת אלא בפני המכירים אותה.

להלכה כתב השו"ע [סימן קנ"ה ס"ח] "אלו שממאנת בפניהם צריך שיכירו אותה ואת בעלה. לפיכך כל מי שיראה שמיאנה בפני שנים יכול לכתוב לה גט מיאון, אף על פי שאינו מכירה, שודאי הכירוה אותם שמיאנה בפניהם". עכ"ל. וכתב הרמ"א "ודוקא לכתחלה, אבל בדיעבד אפילו שאינם מכירים הבעל רק האשה, סגי". עכ"ל.

מצות חליצה בא הוא ויבמתו לבית דין, והן משיאין לו עצה ההוגנת לו, שנאמר וקראו לו זקני עירו ודברו אליו...

כתב השו"ע [סימן קס"ו ס"א] "... ובית דין נותנים לו עצה ההוגנת לשנים, אם לייבם או לחלוץ".

אמר אביי האי מאן דמקרי גט חליצה, לא ליקרי לדידה לא לחודיה ואבה יבמי לחודיה, דמשמע אבה יבמי, אלא לא אבה יבמי, ולא ליקרי לדידה לא לחודיה חפצתי לחודיה, דמשמע חפצתי לקחתה, אלא לא חפצתי לקחתה. רבא אמר אפסוקי מילתא היא, ואפסוקי מילתא לית לן בה. רב אשי אשכחיה לרב כהנא דקמצטער ומקרי לה לא אבה יבמי, אמר ליה לא סבר ליה מר להא דרבא, אמר ליה מודה רבא בלא אבה יבמי...

ופרש"י מודה רבא בלא אבה יבמי - "דבעינן שלא יפסיק, דאי מפסיק משמע דהאי לא ארישא קאי, דאמרה מאן יבמי

להקים לאחיו שם בישראל לא, כלומר לא מאן אלא אבה יבמי, אבל בלא חפצתי לקחתה שהיא פתיחת קריאתו ליכא למימר הכי, לא לעיל קאי, ואי מפסיק לית לן בה". עכ"ל.

ומבואר לפרש"י שאף רבא מודה בלא אבה יבמי שצריך לקרותו בלא הפסקה.

אולם הרי"ף [דף ל"ה ע"א] גרס "אמר ליה מודה רבא בלא אבה יבמי כרבי זירא דאמר כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, וכל שאינו ראוי לבילה מעכבת בו, הכי נמי אם ראויה למיקרייה בבית אחת קריאתה מעכבת, ואי לא מעכבת".

ופירש הנמוקי יוסף שלפי הרי"ף הוא הדין בלא חפצתי לקחתה מודה רבא שצריך שיהיה ראוי לקרותו בבית אחת, והא דנקטה הגמ' "לא אבה יבמי" הוא משום שאין דרכן של נשים לקרות וכולן אינן ראויות לבילה חשיבי עד שילמדום, אבל סתמים של אנשים יודעים הם, וראוים לבילה מקרו.

והרמב"ם [הל' יבום וחליצה פ"ד ה"ג - ד'] כתב "ומלמדין אותה ואת היבם לקרות עד שיהיו רגילין, ותהיה יכולה לקרות לא אבה בנשימה אחת, ואחר כך תאמר יבמי, כדי שלא יהיה משמע דבריה אבה יבמי, ומאחר שתהיה רגילה לקרות אף על פי שלא קראת בנשימה אחת אין מקפידין על זה, אבל אם אינה יכולה מרגילין אותה עד שתדע". עכ"ל. וזה כדברי הרי"ף.

והרא"ש [סימן י"ט] כתב שגירסת הרי"ף אינה נכונה, דמה ענין רבי זירא לכאן ומכל מקום יש לטעות בפירושו דבריה.

להלכה כתב השו"ע [סימן קס"ט סכ"ט] "מלמדין אותה ואת היבם לקרות, עד שהוא והיא יהיו רגילים, ותהיה יכולה לקרות לא אבה בנשימה אחת. ויש מי שאומר שצריך ג"כ שהוא יהיה יכול לומר לא חפצתי בנשימה אחת. ויקראו אותה, והיא מעומד, בלשון הקודש מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי ויקראו אותה, והוא מעומד לא חפצתי לקחתה". עכ"ל. והרמ"א כתב "וי"א שצריך שידקדקו עמה שהיא תקרא לא אבה יבמי, בנשימה אחת וכן הוא המנהג. גם ובלא חפצתי לקחתה. וע"ל בפ"י הסדר סעיף ס"ו". עכ"ל.

מר זוטרא משרטט וכתוב לכולא פרשה. מתקיף לה מר בר אידי והא לא ניתן לכתב והלכתא כוותיה דמר זוטרא...

ולהלכה פסק השו"ע [סימן קס"ט סנ"ו] שצריך לשרטטו.

אמר אביי רקקה וקלטתו הרוח לא עשתה ולא כלום, מאי טעמא וירקה בפניו בעינן, הלכך הוא ארוך והיא גוצה קלטתהו הרוח איכא בפניו, היא ארוכה והוא גוץ בעינן עד דמטי להדי אפיה והדר אזיל...

כתבו התוס' [ד"ה עד דמטי] דהא דאמר בהחולץ [דף ל"ט ע"ב] ורקת קדמנא ורקא בבי דינא דמיתחזי על ארעא, ובכל ספרים איתיה, וכן איתיה בירושלמי, שמא למצוה מן המובחר הוא דבעינן הכי.

דף ק"ז

בית שמאי אומרים אין ממאנין אלא ארוסות, ובית הלל אומרים ארוסות ונשואות...

כתב השו"ע [סימן קנ"ה ס"ד] "ממאנת בין מן האירוסין בין מן הנשואין...". ע"כ.

וכתב הב"ש [ס"ק ז'] דמן האירוסין היינו כשקיבלה היא את הקידושין לדעת הרמב"ן [ריש ס"ז], ומדעת אמה או אחיה.

ב"ש אומרים בבעל, וב"ה אומרים בבעל וביבם...

כתב השו"ע [סימן קנ"ה ס"ה] "כשם שממאנת בבעל כך ממאנת ביבם אם לא מיאנה בבעל".

ב"ש אומרים בפניו, וב"ה אומרים בפניו ושלא בפניו...

כתב השו"ע [סימן קנ"ה ס"ד] "ממאנת בין מן האירוסין בין מן הנשואין, אפילו שלא בפני הבעל ושלא בפני בית דין, רק שיהיה בפני שנים שיעידו על הדבר. ויש מי שאומר דלכתחלה בעינן ג'". עכ"ל. ויתבאר בסמוך [דף ק"ז ע"ב].

אמרו להם ב"ה לבית שמאי ממאנת והיא קטנה אפילו ד' וה' פעמים, אמרו להם ב"ש אין בנות ישראל הפקר, אלא ממאנת וממתנת עד שתגדיל ותמאן ותנשא...

כתב השו"ע [סימן קנ"ה ס"ו] "מיאנה בבעל ונשאת לאחר, ממאנת בו. וכן בשלישי וברביעי, אפילו כמה פעמים, כל זמן שהיא קטנה". עכ"ל.

אמר רב מיאנה בזה אסורה לזה, מידי דהוה אבעלת הגט, בעלת הגט לאו כיון דאיתסרא לה לחד איתסרא להו לכולהו, הכא נמי לא שנא, ושמואל אמר מיאנה בזה מותרת לזה, ולא דמיא לבעלת הגט, בעלת הגט הוא דקא עביד בה, הכא היא קעבדא ביה, דאמרה לא רעינא כך ולא צבינא כך, כך הוא דלא רעינא, הא בחברך רעינא. רב אסי אמר מיאנה בזה מותרת אפילו לו...

כתבו הרי"ף [דף ל"ו ע"א מדפי הרי"ף] והרא"ש [סימן א'] והרמב"ם [הל' גירושין פ"א הי"ז] דהלכה כשמואל דמיאנה בזה מותרת לזה. וכן פסק השו"ע [סימן קנ"ה ס"א].

עוד כתב השו"ע [סימן קע"ג ס"ד] "קטנה שאינה ערוה עליו, ומת, ומיאנה הקטנה ביבם, אסורה לו ומותרת לזר בלא חליצה, אם אין שם אחים אחרים. ודוקא היא, אבל צרתה מותרת לו, ואפילו היא מותרת לשאר אחים שלא מיאנה בהם". עכ"ל.

אי זו היא קטנה שצריכה למאן, כל שהשיאוה אמה ואחיה לדעתה, השיאוה שלא לדעתה אינה צריכה למאן, רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל תינוקת שאינה יכולה לשמור קידושיה אינה צריכה למאן...

כתב הב"י בשם רבינו ירוחם דהא דאמרינן שאם קלטתו הרוח אינה כלום, הוא דוקא כשהם שם, אבל אם נתפזרו והלכו להם כשרה.

להלכה כתב השו"ע [סימן קס"ט ס"ט] "רקקה וקלטתו הרוח קודם שהגיע נגד פניו, כגון שהיא ארוכה ממנו, צריכה לרוק פעם אחרת. אבל לאחר שהגיע הרוק נגד פניו, אפילו לא הגיע לארץ, כשרה. לפיכך אם הוא ארוך והיא קצרה, קרינן ביה שפיר בפניו". עכ"ל.

וכתב הב"ש [ס"ק מ'] שבש"ס איתא לא עשה ולא כלום, וכן כתב הרמב"ם, ומשמע שאינו פסול כלל בכה"ג, וכל שכן ברקקה מחמת שאכלה שום או שאר דברים שמרבים הרוק, אבל לפי מ"ש רבינו ירוחם שאם נתפזרו והלכו להם אינה צריכה לירוק שוב, נראה דפוסל אפילו אם לא הלכו.

אמר רבא אכלה תומא ורקתה, אכלה גרגישתא ורקתה לא עשתה ולא כלום, מאי טעמא וירקה מעצמה בעינן וליכא...

הרי"ף לא הביא את דברי רבא, וכתב הרא"ש [ס"ו ס"ט] דאפשר דס"ל דלא גרע מרקקה דם, וכתב הרא"ש דלא דמי דהכא אפילו צחצוחי הרוק מעצמה אין כאן, אם לא נאמר שאי אפשר בלא לחלוחית רוק ואותו מעט יצא עם רוק זה, וסיים הרא"ש דנהגו העם למונעה מכל מאכל קודם חליצה.

והרמב"ם [הל' יבום וחליצה פ"ד הכ"ב] כתב אכלה שום וגרגיר וכיוצא בו מדברים המזיבין הרוק והיה רוק זה מפיה, אינו כלום עד שיהיה הרוק מעצמה, וכתב הטור [סימן קס"ט סמ"א] שנראה מדבריו שאין לחוש אלא בדברים ידועים המזיבין הרוק, אך בספר התרומה כתב שצריך שלא תאכל כלום, ובבית יוסף העתיק את דברי ספר התרומה, ושם מבואר שהטעם שלא תאכל כלום באותו היום הוא משום שחוששים שהיא אכלה דברים הגורמים לרוק לבוא, אבל גם הוא מודה שלא כל מאכל ומשתה פוסלין את רוקה.

להלכה כתב השו"ע [סימן קס"ט סמ"א] "אכלה שום או גרגיר וכיוצא בו, מדברים המרבים רוק, והיה רוק זה מפיה, אינו כלום. ונהגו למונעה מלאכול כלום". עכ"ל. וכתב הרמ"א "וכן לשותות, ותמעט בדבור, כדי שיבוא הרוק מעצמו. גם לא תנקר שיניה, כדי שלא תרוק דם". עכ"ל.

וכתב הב"ש [ס"ק מ"ב] שמלשון הרמב"ם משמע שאין הרוק פסול אלא א"כ הוא זב, אבל אם לא זב אפילו אם לא מוצצת מהני, אבל משאר פוסקים לא משמע כן, אלא משמע דכיון שהרוק בא מחמת דבר אחר אפילו אם לא זב מאיליו פסול, ומכל מקום כתב הב"ש שבמוצצת יש לומר דלכולי עלמא מהני.

עוד כתב הב"ש בשם השלטי גיבורים, שאם רקקה מחמת דבר אחר אינו כלום ולא נפסלת על האחים.

כתב המגיד משנה [הל' גירושין פי"א ה"ז] שבירושלמי [יבמות פי"ג ה"ב] איתא איזו היא לדעתה עבדין לה גננא ומלבשין לה קוזמרין ומדכרין לה גבר, איזו היא שלא לדעתה עבדין לה גננא ומלבשין לה קוזמרין, ולא מדכרין לה גבר. ע"כ. וכתבו הרשב"א [יבמות דף ק"ז ע"ב ד"ה מתני'].

והנמוקי יוסף [דף ל"ו ע"א ד"ה מתני'] כתב את הירושלמי הזה, וכתב אח"כ שיש שפירשו לדעתה היינו כבת עשר כבת אחת עשרה, ושלא לדעתה היינו כבת חמש כבת שש.

עוד כתב שהרמב"ם [בפירוש המשניות] פירש דשלא לדעתה אינה צריכה למאן אלא יכולה להינשא לאיש אחר בלי מיאון, ואין פירושו מחוור כי אפילו אם נשאת לדעתה יכולה להינשא לאחר בלי מיאון, ודנישואיה הן הן מיאונה כדאיתא בגמ' [דף ק"ח ע"א].

והרשב"א כתב לפרש שאינה צריכה מיאון היינו שלא חשיבא אשתו לענין שאם מתה אינו יורשה ואינו מיטמא לה ואינו זכאי במציאתה ובהפרת נדריה, וכתב עוד דאפשר שאף לר"ח בן אנטונינוס אף הקטנה שאינה יכולה לשמור קידושיה אינה יוצאת בכדי אלא במיאון, והא דאמר דאינה צריכה למאן היינו רק לגבי דברים אלו.

עוד כתב הנמוקי יוסף שה"ר יהודה בר ברזילי כתב תשובה לר"י דקידושי קטנה אינה כלום אלא לאחר הנישואין, והקשו עליו מהא דתנן ב"ה אומרים ארוסות ונשואות, ומוכח דסגי בקידושין לבד, והרמב"ן העמיד את דבריו דכל הני דמוכח שאף ארוסה צריכה מיאון היינו כשהיא קיבלה את הקידושין בעצמה, אבל כשקידשוה אחיה ואמה אינה צריכה מיאון לפי שלא מצינו שתקנו חכמים שליחות לקטן, אבל כשהכניסוה לחופה לדעתה אע"פ שהם קיבלו את הקידושין צריכה למאן. ובוזה מדויק לשון המשנה דתני "שהשיאתה אמה או אחיה", ולא קתני שקידשתה, וכן משמע מדברי ר"ח בן אנטונינוס שאמר כל שאינה יכולה לשמור קידושיה אינה צריכה למאן דמשמע שהיא מקבלת את הקידושין בעצמה, וכשהיא מקבלת אותם ויודעת לשמור צריכה מיאון.

כתב הנמוקי יוסף [דף ל"ו ע"ב ד"ה רבי חנינא] שרש"י פירש דתינוקת שאינה יכולה לשמור קידושה היינו שאינה מבחנת בין קידושין לדבר אחר, והקשו עליו מהא דאיתא בגיטין [דף ס"ה ע"א] הפעוטות מקחן וממכרן ממכר במטלטלין וכנגדן בקטנה מתקדשת למיאון, ומוכח שקודם לזמן זה אינה מתקדשת למיאון, ולכן חלקו על רש"י ופירשו דיכולה לשמור קידושיה היינו שיכולה לשומרם במקחה וממכרה שלא תתאנה והיינו שהגיע לעונת הפעוטות.

ובשם הריטב"א כתב שתירץ דבנתקדשה על ידי אחיה ואמה סגי לה בשיודעת להבחין בין קידושיה לדבר אחר, ואם נתקדשה על ידי עצמה בעינן שתגיע לעונת הפעוטות.

להלכה כתב השו"ע [סימן קנ"ה ס"א] "קטנה שאין לה אב, או שיש לה אב והשיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה כשהיא

קטנה, שהיא כיתומה בחיי האב, שהרי אין לו עוד רשות בה, והשיאוה לדעתה, כיון שאין קדושיה אלא מדרבנן, אם אינה חפצה בבעלה אינה צריכה ממנו גט, אלא יוצאת ממנו במיאון. אבל אם השיאוה שלא לדעתה, או אפילו לדעתה, ואינה יודעת לשמור קדושיה, אפילו מיאון אינה צריכה". עכ"ל. והרמ"א כתב "ולכתחלה יש לבית דין ליוזר שלא להשיא יתומה קטנה במקום שנראה להם שיבא לידי מיאון. ואין לדיין בזה אלא מה שעניו ראות". עכ"ל.

עוד כתב השו"ע [שם ס"ב] "איזו היא קטנה שצריכה למאן, מבת שש שנים עד בת עשר בודקין אותה לפי יופי דעתה אם יודעת לשמור קדושיה, ושהם קדושין, לא שתשמור אותה כדרך שמשמרת האגוז והתמרים וכיוצא בהם, ה"ז צריכה מיאון. ואם אינה יודעת לשמור קדושיה, אינה צריכה למאן, אלא הולכת לבית אמה כאלו לא נתקדשה מעולם. ופחותה מבת שש, אפילו היא נבונה לחש ביותר ויודעת לשמור, אינה צריכה מיאון. ויתירה על בת עשר, אפילו סכלה ביותר, צריכה מיאון". עכ"ל.

והרמ"א כתב "וי"א דכל זה כשנשאת לדעת אחיה ואמה, אבל אם נשאת שלא לדעתן, אינה צריכה למאן. וי"א דאם הגיעה לפעוטות, צריכה למאן". עכ"ל.

דף ק"ה

ת"ר אי זהו מיאון אמרה אי אפשרי בפלוני בעלי...

כתב השו"ע [סימן קנ"ה ס"ג] "המיאון הוא שתאמר אי אפשרי בפלוני בעלי או אי אפשרי בקדושין שקדשוני אמי ואחי. ואפילו לא אמרה דבר, אלא הלכה ונתקדשה לאחר כשהיא קטנה, אף על פי שהיתה נשואה, קדושיה הם מיאונה".

הממאנת באיש הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו, ולא פסלה מן הכהונה, נתן לה גט הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו, ופסלה מן הכהונה. נתן לה גט והחזירה, מיאנה בו ונשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה מותרת לחזור לו, מיאנה בו והחזירה, נתן לה גט ונשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה אסורה לחזור לו, זה הכלל גט אחר מיאון אסורה לחזור לו, מיאון אחר גט מותרת לחזור לו. הממאנת באיש, ונשאת לאחר וגירשה, לאחר ומיאנה בו, לאחר וגירשה, זה הכלל כל שיוצאה הימנו בגט אסורה לחזור לו, במיאון - מותרת לחזור לו...

כתב השו"ע על קטנה הממאנת [סימן קנ"ה ס"ז] "... והוא מותר בקרובותיה, והיא מותרת בקרוביו, וכשרה לכהונה, ואינה צריכה להמתין ג' חדשים מלהנשא, ואם נשאת לאחר וגירשה או מת, מותרת לחזור לראשון. ולא עוד אלא אפילו גירשה הראשון, והחזירה, ומיאנה בו ונשאת לאחר אחר שמיאנה בו, וגירשה האחר, מותרת לחזור לראשון, שכל היוצאת במיאון, אף על פי שקדמו גט, הרי זו כמי שלא נתגרשה ממנו בגט מעולם, ומותרת לחזור לו. אבל המגרשה

את הקטנה בגט, יש לה כתובה, ואסור בקרובותיה, ואסורה בקרוביו, ואסורה לכהונה, וצריכה להמתין שלשה חדשים, ואם נשאת לאחר ומיאנה בו, אסורה לחזור לראשון, מפני שיצאה ממנו בגט, אף על פי שיצאת מן האחרון במיאון, ואין צריך לומר אם גירשה האחרון או מת. וכן אסורה לאבי הראשון, ולבנו, ולאחיו, כשאר הגרושות, אף ע"פ שיוצאת מן האחרון במיאון. ואם מיאנה בראשון, והחזירה וגירשה ונשאת לאחר ונתאלמנה או נתגרשה או מיאנה בו, אסורה לחזור לראשון ולקרוביו, שכל שיצאת ממנו במיאון לבסוף, דינה כממאנת, וכל שיצאת ממנו בגט לבסוף, דינה כמגורשת. עכ"ל.

ברם כך שאלו, הרי היתה אשת אחי אמו שהיא שנייה לו, ונשאה אחיו מאביו ומת, מהו שתמאן השתא ותעקרניהו לנישואין קמאי ותתייבם, יש מיאון לאחר מיתה במקום מצוה או לא, שכרו שני בני אדם בארבע מאות זוז, ובאו ושאלו את רבי עקיבא בבית האסורין ואסר, את רבי יהודה בן בתירה בנציבין ואסר...

כתב הרא"ש [סימן ד'] דאע"ג דקיי"ל יש מיאון לאחר מיתה הכא בשנייה אין מיאון משום שבתו לא ממאנת לאחר מיתה בשביל לייבם את צרתה, משום דרמי בר יחזקאל [לעיל דף י"ג ע"א] דכיון דבשעת נפילה נראית כצרת ערוה אסורה, והכא נמי אם תתיר את השנייה לאחר מיתה אתי למישרי בצרת בתו.

כתב השו"ע [סימן קע"ג ס"ג] "קטנה שהיתה נשואה לאחיו מאמו שהיא שנייה לו, ומת, ונשאה אחיו מאביו, ומת, ונפלה לפניו לייבום ועודנה קטנה, אין אומרים תמאן, לעקור נשואין הראשונים, כדי שתתייבם, אלא צרתה חולצת ולא מתייבמת, שאף היא חולצת אם תמאן". עכ"ל.

דף ק"ט

המגרש את האשה והחזירה מותרת ליבם ורבי אלעזר אוסר וכן המגרש את היתומה והחזירה מותרת ליבם, ורבי אלעזר אוסר. קטנה שהשיאה אביה, ונתגרשה כיתומה בחיי האב, והחזירה דברי הכל אסורה ליבם...

ובגמ' בסמוך אמרינן "בעא מיניה רבא מרב נחמן צרתה מהו, אמר ליה היא גופה גזירה, ואנן ניקום וניגזור גזירה לגזירה" והנה ספק זה הוא אליבא דר"א אבל לרבנן אפילו היא מתייבמת.

והרי"ף הביא ספק זה ותמה עליו הרא"ש [סימן ה'] למאי נפ"מ הביאו, כיון דקיי"ל הלכה כרבנן שאפילו היא עצמה מתייבמת, וכתב הרא"ש שיש גירסאות ברי"ף שכתוב בהן והוא הדין לצרתה של יתומה בחיי האב לרבנן, ולפי"ז אתי שפיר דאיכא נפ"מ אף לדין בצרת יתומה בחיי האב שחולצת, אבל הראב"ד השיג בזה על הרי"ף שהרי בגמ' אמרו שהטעם שצרתה מתייבמת הוא משום שהיא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה, וזה רק במגרש את

האשה או את היתומה והחזירה אליבא דר"א, אבל יתומה בחיי האב שאסורה אפילו לרבנן הוא מדאורייתא, ואם כן גם צרתה אינה מתייבמת דהיא צרת ערוה, והרא"ש כתב לקיים את דברי הרי"ף דשאני ערוה זו שיש לה היתר לעצמה אם גדלה אצלו, ולכן לר"א דגזר אפילו בגדולה דעלמא אטו יתומה בחיי האב שמא יטעה אדם לומר דקידושי קטנה כלום, כל שכן דגזר בצרה דידה [של יתומה בחיי האב], אבל לרבנן דלא גזרי אפילו בדידה אם גדלה אצלו, כל שכן דבצרתה לא גזרי ומתייבמת, וכן כתב הרמב"ן, וגם הרמב"ם [הל' יבום פ"ו הי"ד] פסק שצרתה מתייבמת.

להלכה כתב השו"ע [סימן קע"ג ס"ז] "המגרש אשתו גדולה, או קטנה שהשיאה אחיה, והחזירה, ומת, ונפלה לפני יבם, מותרת לו. אבל קטנה שהשיאה אביה, ונתגרשה בקטנותה על ידי אביה, והחזירה ומת בעודה קטנה, אסורה ליבם. וכן הדין במגרש הפקחת, ונתגרשה, והחזירה, ומת, והיא חרשת; ובין בזו ובין בזו, צרתה מותרת להתייבם". עכ"ל.

שני אחין נשואין לשתי אחיות קטנות, ומת בעלה של אחת מהן, הלזו תצא משום אחות אשה, וכן שתי חרשות...

כתב השו"ע [סימן קע"ה ס"ט] "שני אחים פקחים נשואין שתי אחיות קטנות או חרשות, ומת אחד מהם, תצא משום אחות אשה, שהרי נשואי שתיהן שוות". עכ"ל.

גדולה וקטנה, מת בעלה של קטנה תצא הקטנה משום אחות אשה, מת בעלה של גדולה, רבי אליעזר אומר, מלמדין את הקטנה שתמאן בו, רבן גמליאל אומר אם מיאנה מיאנה, ואם לאו תמתין עד שתגדיל, ותצא הלזו משום אחות אשה, רבי יהושע אומר, אי לו על אשתו, אי לו על אשת אחיו, מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה...

ומסקינן בגמ' [דף ק"ע ע"א] דהלכה כר"א.

וכתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה דאם לא מיאנה הקטנה והגדילה לא שנא בא עליה לאחר שהגדילה לא שנא לא בא עליה מוציא את אשתו בגט ואת אחיו בחליצה, דקיי"ל יש זיקה.

להלכה כתב השו"ע [סימן קע"ה ס"א] "היתה אחת גדולה ואחת קטנה, מת בעל הקטנה תצא משום אחות אשה. מת בעל הגדולה, מלמדין את הקטנה שתמאן בבעלה, וייבם הגדולה". עכ"ל.

קטנה שלא מיאנה, והגדילה ועמדה ונשאת, רב אמר אינה צריכה גט משני, ושמואל אמר צריכה גט משני...

ומסקינן בגמ' דמיירי בבעל ולהכי אמר רב שאינה צריכה גט, אבל אם לא בעל צריכה גט משני, ושמואל סבר שאע"פ שבעל צריכה גט מהשני משום שכל הבעל על דעת קידושין הראשונים הוא בועל.

ומקשינן ע"ז בגמ' מהא דאיתא בברייתא המקדש את הקטנה קידושיה תלוין, ומשמע שכשהיא גדילה גם קידושיה גדלין בהדה, ואע"ג דלא בעל, ומשינן שקידושיה תלוין היינו שאם בעל אין ואי לא לא.

וכתב הרי"ף [דף ל"ח ע"א] שלא נפסקה ההלכה להדיא בגמ', ויש מי שכתב דכיון שהיא ספיקא אזלינן בה לחומרא, ואם לא בעל ונתקדשה לאחר צריכה גט מזה ומזה, ואע"ג שהגמ' תירצה את הברייתא דאי לא בעל לא, לא סמכינן אשנויא, וכן הסכים הרי"ף.

ומבואר ברי"ף שהוא פוסק כרב, ואם הוא בעל וקידשה אחר לאחר שבעל אינה צריכה הימנו גט, וכן פסק הרמב"ם [הל' גירושין פ"א ה"ו].

ובגמ' להלן איתא "והא ההיא עובדא דהוה בנרש, ואיקדישה כשהיא קטנה, וגדלה ואותביה אבי כורסייא, ואתא אחרנא וחטפה מיניה, ורב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב הוו התם, ולא הצריכה גיטא מבתרא, אמר רב פפא בנרש מינסב נסיבי והדר מותבי אבי כורסייא. רב אשי אמר הוא עשה שלא כהוגן, לפיכך עשו בו שלא כהוגן, ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה".

והנה לתירוץ בתרא של רב אשי מבואר שאפילו אם לא בעל אם קדם אחר וחטפה ממנו הפקיעו חכמים ממנו את הקידושין, וכתב הב"י [סימן קנ"ה] שלכאורה קיי"ל כרב אשי דבתרא הוא, אבל הרי"ף והרמב"ם והרא"ש השמיטו את זה, ומשמע דס"ל דכיון שלפי התירוץ של רב פפא אין חילוק בין חטפה ללא חטפה הוי ליה ספיקא ומספיקא לא מפקינן לקידושי מיניה, ואע"ג דרב אשי שהיה בתרא אמר הכי אפשר שהוא פירש כן רק בדעת רב ברונא ורב חננאל תלמידיה דרב וליה לא ס"ל.

אולם הטור כתב שאם חטפה השני אפילו אם לא בעל הראשון אינה צריכה ממנו גט, ומבואר דפסק כתירוץ דרב אשי, וכן כתב הדרכי משה [אות י"א] בשם הנמוקי יוסף.

להלכה כתב השו"ע [סימן קנ"ה ס"א] "הביאה שתי שערות אחר שנים עשר שנה, ולא בעל אח"כ, הוו ספק קדושין. ואם בא להוציאה צריכה גט, מדרבנן. ואם לא גירשה, ועמדה ונתקדשה לאחר, צריכה גט משניהם. ואם ירצו, מגרש ראשון ונושא שני. אבל גירש שני, לא יקיים ראשון, שמא יאמר החזיר גרושתו אחר שנתארסה. ואם בא עליה שני קודם שגירש ראשון, תצא מזה ומזה, ואין הולד מן השני ממזר. ואם בא עליה ראשון קודם גירושי שני, הולד ממזר".

מי שהיה נשוי לשתי יתומות קטנות ומת ביאתה או חליצתה של אחת מהם פוטרת צרתה. וכן שתי חרשות...

כתב השו"ע [סימן קע"א ס"ב] "היו שתיהן חרשות או קטנות, ביאת אחת מהן פוטרת צרתה". עכ"ל.

קטנה וחרשת אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה...

ואמרינן בגמ' [ע"ב] "כיצד תקנתן אמר רב חסדא אמר רב: כונס החרשת ומוציאה בגט, וקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ. אמר רב חסדא, ש"מ קסבר רב חרשת קנויה

ומשווירת, קטנה קנויה ואינה קנויה, דאי ס"ד חרשת קנויה ואינה קנויה, קטנה קנויה ומשווירת, חרשת אמאי כונס ומוציאה בגט תיתיב גביה, ממה נפשך אי קנויה היא הא קנויה היא, ואי לאו קנויה היא הא נכרית בעלמא היא, וכי תימא קטנה אמאי תמתין עד שתגדיל ותחלוץ תיתיב גביה, אי קנויה היא הא קנויה היא, אי לאו קנויה היא, נוכריתא בעלמא היא, אם כן, חרשת במה תיפוק.

וכתב הרי"ף [ריש דף ל"ח ע"ב בדפי הרי"ף] על הא דאמר רב חסדא אמר רב דלר"א מלמדין את הקטנה שתמאן בו ומייבם לחרשת, וכן הלכה. והרא"ש [סימן ה'] הביא שהראב"ד השיג על הרי"ף שלא אמר ר"א מלמדין את הקטנה שתמאן אלא כדי לקיים מצות יבום דאורייתא, אבל כאן יבום חרשת הוא רק דרבנן והא קיים לה בביאה ראשונה, והלכך אין מלמדין אותה למאן, שהרי יש להתרחק מן המיאונים כדאיתא לעיל [דף ק"ט ע"א], ובנוסחאות שלנו לא גורסים בדברי ר"א "בכולן מלמדין את הקטנה למאן", אלא ר"א קאי רק על אסיפא דאיכא גדולה וקטנה, דהתם איכא מצות יבום מדאורייתא.

אולם הרמב"ן חלק על הראב"ד וכתב למה לא תמאן הרי הטעם של בר קפרא שאין ללמד מיאון הוא משום דילמא גדלה ומיחרטא בה, אבל זאת יוצאת עכ"פ ולמה תתעגן עד שתגדיל ותחלוץ ותפסל מן הכהונה, והרי זה שופך מי בורו ואחרים צריכים לו, ותאסר חרשת על בעלה שכנסה בהיתר, וכתב הרמב"ן שבנוסחאות דידן נמצא כתוב "בכולן מלמדין את הקטנה", והכי איתא בתוספתא, וכן נראה.

וגם הרמב"ם [פ"ה הכ"ד] פסק שמלמדין את הקטנה שתמאן וכונס את החרשת, והראב"ד השיג עליו כמו שהשיג על הרי"ף.

וכתב הב"י שלענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם והרא"ש והרמב"ן הסכימו שמלמדין את הקטנה שתמאן הכי נקטינן ואין לפקפק בדבר. והדרכי משה [אות א'] הוסיף שכן כתב הנמוקי יוסף [דף ל"ח ע"ב בדפי הרי"ף]

להלכה כתב השו"ע [סימן קע"א ס"א] "מי שהיה נשוי יתומה קטנה [שהשיאה אחיה ואמה שאין קדושיה רק מדרבנן - הגהה]. וחרשת, ומת, ונפלו לפני אחיו לייבום, אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה. וכיצד תקנתם, מלמדין הקטנה שתמאן בו, וכונס את החרשת. ואם רצה לגרשה, כותב לה גט אחר שיבא עליה, ומותרת לזר". עכ"ל.

פקחת וחרשת ביאת הפקחת פוטרת החרשת, ואין ביאת החרשת פוטרת את הפקחת...

כתב השו"ע [סימן קע"א ס"ד] "אחת פקחת ואחת חרשת, ביאת הפקחת או חליצתה פוטרת את החרשת, ואין ביאת החרשת פוטרת את הפקחת".

גדולה וקטנה ביאת הגדולה פוטרת הקטנה, ואין ביאת הקטנה פוטרת הגדולה...

כתב השו"ע [סימן קע"ג ס"ג] "היתה אחת גדולה ואחת קטנה, ביאת גדולה או חליצתה פוטרת הקטנה, ואין ביאת הקטנה פוטרת את הגדולה". עכ"ל.